

**ОГЛЯД МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ З ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Васильченко Л.В.

Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

Одне з провідних протиріч у сучасній вищій освіті пов'язане з необхідністю забезпечення відповідності якості професійної освіти потребам особистості, суспільства та ринку праці, що змінюються, та недостатньою теоретичною та методологічною розробленістю концептуальних засад діагностики інституційного розвитку вищих навчальних закладів, у тому числі й оцінки якості діяльності викладачів вищої школи.

Інтеграційні процеси, що торкнулися освітньої галузі, сьогодні створюють реальні передумови для розробки відповідних критеріїв та методологій оцінки якості професійної освіти. У зв'язку з чим проблема оцінювання якості діяльності професорсько-викладацького складу набуває особливу актуальність, оскільки всі прийняті на теперішній час моделі державної та суспільної атестації закладів освіти в Україні та за кордоном як показник включають таку оцінку. Наявність та відповідність світовим стандартам системи оцінювання якості діяльності професорсько-викладацького складу стає необхідною умовою входження української професійної освіти до світового та європейського простору.

Існуюча система оцінки діяльності викладачів вищої школи є недостатньо ефективною, відбувається за сталою, часто формальною схемою. Недостатньо розроблені технології, які сприяють діагностуванню, корекції та вдосконаленню якості діяльності викладачів. Проведений нами аналіз наукових джерел свідчить про відсутність досліджень, присвячених вивченню

педагогічного потенціалу оцінки якості діяльності професорсько-викладацького складу, не має цілісної концепції системи оцінки якості його діяльності.

Основними причинами такого положення, на наш погляд, є:

- Недостатня розробленість загальних теоретико-методологічних підходів до побудови систем самооцінювання вузів (внутрішнього аудиту) в цілому та системи оцінки якості викладацького складу зокрема;
- Переважання формального підходу до атестації педагогічних кадрів вищої школи, заснованого на поданні результатів оцінки як передбачуваного, однозначного та лінійного наслідку процедурних моментів;
- Невідповідність рівня розвитку технологій виміру та оцінювання якості діяльності викладачів сучасним вимогам до оцінки якості явищ та процесів у професійній освіті;
- Недостатнє посилення існуючих концепцій виміру якості професійної діяльності викладачів вузів на досягнення сучасної теорії управління, кваліметрії, менеджменту якості.

Проаналізувавши тенденції розвитку сучасної професійної освіти та підходи до оцінки діяльності викладачів українських і закордонних вузів у якості основних, ми виділили наступні: диверсифікація системи освіти, перехід до багаторівневої системи, стандартизація змісту освіти, регіоналізація, університетизація, децентралізація.

Проаналізувавши міжнародні документи та досвід оцінки кваліфікації професорсько-викладацького складу університетів ми дійшли висновку, що для європейського освітнього співтовариства дуже важливим є факт наявності у ВНЗ системи оцінки якості діяльності викладачів, яка реально забезпечувала б можливість об'єктивного аналізу якості діяльності професорсько-викладацького складу. Обов'язковою умовою програми самоатестації є вимога забезпечити можливість відстежити «ланцюжок зворотного зв'язку» у системі. Це означає, що важливо не тільки оцінити роботу конкретного викладача, але й показати, яким чином сьогоднішня оцінка його діяльності впливає у

майбутньому на усунення недоліків та покращення результатів його роботи. Без розробки та запровадження подібної системи процес включення конкретного університету до міжнародного освітнього простору неможливий.

Аналіз тенденцій в оцінюванні діяльності викладачів університетів за кордоном свідчить про те, що сьогодні країни Європи та Америки проводять планомірну роботу у сфері підвищення якості освітніх послуг. Про це говорять не тільки регулярні Генеральні конференції Міжнародної мережі забезпечення якості вищої освіти (ENQA), але й діяльність Європейського центру вищої освіти (СЕПЕС), яким була розроблена офіційна система забезпечення якості вищої освіти. До неї зокрема відносяться:

- визначення критеріїв, показників та стандартів оцінки;
- підвищення соціального статусу викладачів вищої школи одночасно з конкретизацією критеріїв їх професійно-особистісної відповідності займаній посаді;
- розробка процедур самообстеження та оцінки незалежних експертів.

У процедурах атестації й акредитації закордонних університетів велике значення надається оцінюванню кваліфікації викладачів, яка розглядається як одна з важливих ознак зрілості університету. Окрім того, вивчаються його політика та практика з підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу, що заснована на визначенні характеру первісної освіти, перепідготовки (включаючи і педагогічну перепідготовку), а також механізму відбору та розташування кадрів.

У багатьох країнах основною формою контролю якості є жорсткі процедури призначення на посаду викладачів, особливо кандидатів, які відбираються на посади доцентів та професорів кафедр. Під час цього оцінка їх діяльності відбувається за трьома напрямками:

1. Організаційно-методичні аспекти проведення занять;
2. Рівень розвитку комунікативної культури;

3. Наявність професійно значущих рис особистості, які забезпечують ефективність поведінкового боку діяльності викладача та його взаємин зі студентами.

У результаті аналізу оцінки діяльності викладачів в університетах США, Великобританії та Німеччини ми виділяємо такі загальні підходи до вирішення проблеми вдосконалення оцінки діяльності педагогічних кадрів:

- Політика у галузі оцінки педагогічних кадрів спрямована на доцільне та оптимальне її використання відповідно до професійної підготовленості, досвіду та особистих можливостей, на формування у них потреби у професійному розвитку і наданні їм можливості для професійного росту та просуванні на службі;
- Розробляються концептуальні засади оцінки кадрів, теоретичні та практичні моделі та процедури оцінки;
- Важливі принципи на яких будується оцінка кадрів за кордоном, — це пріоритет особистості, поважне ставлення до особистості оцінюваного, до його громадянських та професійних прав, здійснення двобічного процесу оцінювання, обов'язкова участь педагогічного персоналу у розробці програм та критеріїв оцінювання;
- Розробка стандартів професійної діяльності педагогів, на підставі яких проводиться оцінювання;
- Необхідність підготовки до процесу оцінювання як тих, хто оцінює, так і тих, кого оцінюють з точки зору знання ними змісту, критеріїв, методів, процедур оцінки та взаємодії у цьому процесі суб'єктів та об'єктів оцінювання;
- Значне підвищення вимог до якості роботи педагогів через оцінку їх діяльності;
- Затвердилася та була реалізована на практиці в США та Англії ідея зв'язку оплати праці з її якістю за результатами оцінювання, тобто додаткової або підвищеної оплати за високу якість праці педагогів;

- Намітився загальний підхід до визначення якості освітнього процесу у вищому навчальному закладі, у якому вчені на перше місце ставлять професійний рівень викладацького корпусу, його наукову та педагогічну спроможність. Інші критерії – контингент абітурієнтів, організація академічної роботи, оснащення університету лабораторним та аудиторним обладнанням – відіграють значну, але не вирішальну роль.

Таким чином, відмінними рисами закордонних моделей систем оцінювання діяльності викладацького складу університетів є: концептуальне обґрунтування; чітка процедура оцінювання, яка побудована на стандартах професійної діяльності викладачів; поєднання експертних та кількісних методів оцінювання.

На основі результатів аналізу практичного досвіду оцінки діяльності викладачів університетів у Російській Федерації ми зробили такий висновок: важливу роль у стимулюванні діяльності керівників вузів з оволодіння методологією, методами та засобами побудови систем оцінювання якості діяльності професорсько-викладацького складу відіграють такі нові явища у сучасній освітній практиці Росії як конкуренція між вузами, а також процедури атестації й акредитації освітніх закладів.

В основу підходів до вирішення проблем оцінки діяльності професорсько-викладацького складу в російських вузах покладено:

- Урахування думок студентів про якість викладання та особистісних якостях викладача;
- Урахування результатів навчання студентів;
- Оцінка педагогічної майстерності викладача;
- Рейтингова оцінка діяльності.

Таким чином, ми можемо визначити загальні напрямки вирішення проблеми оцінки діяльності професорсько-викладацького складу в російських та закордонних вищих навчальних закладах:

- Гуманістичний та демократичний характер політики у галузі оцінювання педагогічних кадрів;
- Комплексний підхід до оцінювання діяльності викладацького складу, який передбачає оцінку якості особистості та діяльності викладачів;
- Поєднання кількісного та якісного підходів до оцінювання діяльності викладачів;
- Використання сучасних комп'ютерних технологій збирання, систематизації та аналізу інформації про якість діяльності як окремо взятих викладачів, так і викладацького складу кафедр, факультетів, ВНЗ;
- Стандартизація професійної діяльності педагогів, на підставі якої проводиться оцінювання; розуміння необхідності створення інституту експертів, які здійснюють оціночну діяльність.

Національні особливості систем оцінювання діяльності професорсько-викладацького складу вищої школи зумовлені культурною та правовою специфікою систем освіти цих країн, роллю держави у їх фінансуванні. Унікальність моделей оцінки діяльності професорсько-викладацького складу для конкретних освітніх закладів різних країн пов'язана з культурно-історичними та національними особливостями розвитку їх вищої школи, а також мірою впливу держави на систему освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильева Е.Ю. Оценка деятельности преподавателей в российских и зарубежных вузах / Е.Ю.Васильева // Россия и интернационализация высшего образования: сб.материалов международной научно-практической конференции. – М.: МГУ им. М.В.Ломоносова, 2005. 0,3 п.л.
2. Елистратова И.В. Система управления качеством образовательного процесса // Сборник научных трудов аспирантов и соискателей НТГСПА. Выпуск 6. Нижний Тагил: Отдел издательских и множительных систем НТГПИ, 2004. – С.12-17.

3. Конасова Н.Ю. Новые формы оценивания образовательных результатов. Учебно-методическое пособие для преподавателей высшей школы. – СПб.: СПАППО, 2006. 63с.

РЕЗЮМЕ

Інтеграційні процеси, що торкнулися освітньої галузі, сьогодні створюють реальні передумови для розробки відповідних критеріїв та методологій оцінки якості професійної освіти. Унікальність моделей оцінки діяльності професорсько-викладацького складу для конкретних освітніх закладів різних країн пов'язана з культурно-історичними та національними особливостями розвитку їх вищої школи, а також мірою впливу держави на систему освіти.

Ключові слова: якість професійної освіти, діяльність викладачів, критерії оцінювання, модель оцінки діяльності професорсько-викладацького складу ВНЗ.

Annotation

Review of international experience from the evaluation of quality of activity of teacher of higher educational establishments. The existent system of **estimation** of activity of teachers of high school **is** not enough effective, takes place after a **permanent**, often formal chart.